

Větrníky – Národní přírodní rezervace

Větrníky náleží k Větrnické vrchovině, která je součástí Bučovické pahorkatiny a jsou tvořeny převážně jižním a jihovýchodně orientovaným svahem vrchu Větrník (394 m n. m.) a částí navazující na jeho dolní okraj. Nacházejí se asi 2 km od obce Letonice na severním okraji katastru obce.

První zmínky o ochraně Větrníků hovoří o roku 1925 a z roku 1933 pak existují první úřední listiny prohlašující lokalitu za rezervaci. Tím se řadí mezi jedno z prvních chráněných území na jižní Moravě. Stejně jako nyní byla rezervace ceněna pro jeden z nejvýznamnějších a nejlépe dochovaných fragmentů velmi cenných teplomilných stepních trávníků, k jejichž vzniku došlo pravděpodobně tím, že se Větrníky využívaly k pastvě dobytka a sušení sena. Svažitost terénu nedovolila využití oblasti jako orné půdy.

Fotografie

Ing. Marie Straková, Ph.D.; Bc. Jan Budka, Ing. Jiří Pospíšil; Mapa: www.machovsky.cz

Partneři projektu

Autor projektu

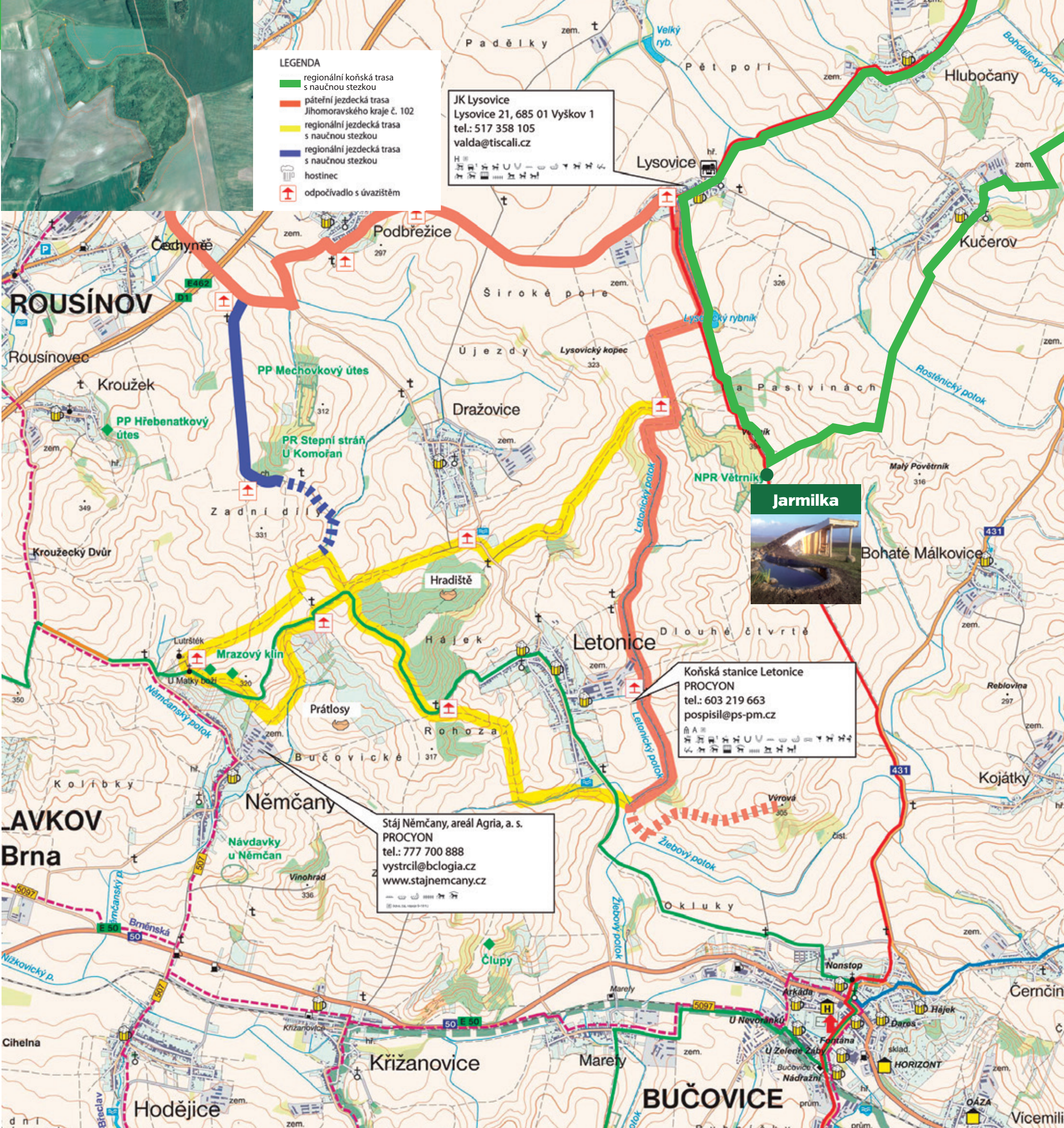
Ministerstvo životního prostředí

REVOLVINGOVÝ FOND
Ministerstva životního prostředí

Tento dokument byl vytvořen za finanční pomoci Revolvingového fondu Ministerstva životního prostředí. Za obsah tohoto dokumentu je výhradně odpovědný PROCYON, o. s. a nelze jej v žádném případě považovat za názor Ministerstva životního prostředí.

Kalendář – Jakou barvou co a kdy kvete

Název český	Název latinsky	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X
Divizna jižní rakouská	<i>Verbascum chaixii subsp. austriacum</i> (R. et Sch.)										
Dřín jarní	<i>Cornus mas</i> L.										
Hlaváček jarní	<i>Adonis vernalis</i> L.										
Hořec křížatý	<i>Gentiana cruciata</i> (L.)										
Hvězdnice chlumní	<i>Aster amellus</i> L.										
Hvězdnice zlatovlásek	<i>Aster linosyris</i> L.										
Hvozdík kartouzek	<i>Dianthus carthusianorum</i> L.										
Chrpa chlumní	<i>Centaurea triumfettii subsp. axillaris</i>										
Jahodník obecný	<i>Feagaria vesca</i> L.										
Kakost pyrenejský	<i>Geranium pyrenaicum</i> Burm.										
Kavyl chlupatý	<i>Stipa dasyphylla</i> (Lindem.) Trautv.										
Kavyl Ivanův	<i>Stipa pennata</i> L.										
Kavyl sličný	<i>Stipa pulcherrima</i> K. Koch										
Kavyl tenkolistý	<i>Stipa tirsa</i> Stev.										
Kavyl vláskovitý	<i>Stipa capillata</i> L.										
Koniklec luční	<i>Pulsatilla pratensis</i> (L.) Mill.										
Koniklec velkokvětý	<i>Pulsatilla grandis</i> Wenderoth										
Kosatec nízký	<i>Iris pumila</i> L.										
Kosatec různobarvý	<i>Iris variegata</i> L.										
Kostřava walliská	<i>Festuca valesiaca</i> Schleich. ex Gaudin										
Kostřava žlábkovitá	<i>Festuca rupicola</i> Heuff.										
Kozinec dánský	<i>Astragalus danicus</i> Retz.										
Kozinec rakouský	<i>Astragalus austriacus</i> Jacq.										
Kozinec vičencovitý	<i>Astragalus onobrychis</i> L.										
Kručinka barvířská	<i>Genista tinctoria</i> L.										
Kuklík městský	<i>Geum urbanum</i> L.										
Len tenkolistý	<i>Linum tenuifolium</i> L.										
Len žlutý	<i>Linum flavum</i> L.										
Lněnka Dollinerova	<i>Thesium dollineri</i> Murb. ex Velen.										
Oman oko Kristovo	<i>Inula oculis - christi</i> (L.)										
Ostřice Micheliova	<i>Carex michelli</i> Host										
Ostřice nízká	<i>Carex humilis</i> Leysser										
Pipla osmahlá	<i>Nonea pulla</i> (L.) DC										
Prvosenka jarní	<i>Primula veris</i> L.										
Prýšec chvojka	<i>Euphorbia cyparissias</i> L.										
Rozrazil rozprostřený	<i>Veronica prostrata</i> L.										
Sasanka lesní	<i>Anemone sylvestris</i> L.										
Srpek obecný	<i>Falcaria vulgaris</i> Bernh.										
Starček celolistý	<i>Senecio integrifolia</i> (L.) Holub										
Svěřep vzpřímený	<i>Bromus erectus</i> Huds.										
Salvěj luční	<i>Salvia pratensis</i> L.										
Salvěj přelennitá	<i>Salvia verticillata</i> L.										
Tolita lékařská	<i>Vincetoxicum hircundinaria</i> Medik.										
Třemdava bílá	<i>Dictamnus albus</i> L.										
Třezalka ozdobná	<i>Hypericum elegans</i> Willd.										
Tužebník obecný	<i>Filipendula vulgaris</i> Moench										
Válečka prápořitá	<i>Brachypodium pinnatum</i> (L.) P. Beauv.										
Vikev hrachovitá	<i>Vicia pisiformis</i> L.										
Vitod obecný	<i>Polygala vulgaris</i> L.										
Zvonek boloňský	<i>Campanula bononiensis</i> L.										
Zvonek hadincovitý	<i>Campanula cervicaria</i> L.										
Zvonek sibiřský	<i>Campanula sibirica</i> L.										
Zlůtucha menší	<i>Thalictrum minus</i> L. subsp. majus (Crantz) Hook. f.										

Větrnické zastavení – MEMENTO

Myšlenka…

To, co získáme od předků, je nám jen půjčeno pro náš život a jsme povinni to předat dalším generacím. Nejinak je to se vzácným kouskem přírody — s Národní přírodní rezervací Větrníky. Svědomí a vědomí, odhodlání, vytrvalost a píle, zájem a snaha pomoci, to vše bylo v roce 2012 spolu s publikací Větrníky od autorů Ing. Zdeňky Štouračové a Ladislava Pavlici na začátku zpracování projektové žádosti nesoucí název Větrnické zastavení — **MEMENTO**. Členové občanského sdružení Procyon a jejich přátelé v ní popsali, jak by chtěli pomoci NPR a dosáhnout udržitelného rozvoje v našem regionu. Žádost byla začátkem roku 2013 podpořena z grantu Revolvingového fondu Ministerstva životního prostředí ČR. Rádi bychom, aby se Větrníky staly opět místem plným života pro co nejvíce druhů rostlin i živočichů a zároveň, aby byly atraktivní i po turistické stránce. Jak vyplývá ze zkráceného názvu **MEMENTO** — kromě upozornění na kritický stav Větrníků chceme také veřejnost varovat před dopady dlouhodobého odtržení lidí od přírody a prostřednictvím aktivit projektu hledat cestu, jak obnovit společné vazby přírody i lidí. Prostřednictvím lidské pomoci se chceme pokusit zachránit a obnovit vzácné prvky Větrníků a díky zapojení se do projektu dosáhnout takového stupně poznání, který účastníky a veřejnost nasměruje ke změně způsobu chování, k touze po hledání rovnováhy s přírodou a jejím nalézání. Díky novému partnerství s orgány státní správy a ochrany území, si chceme osvojit i ověřit správné postupy ochrany, jak na Větrníkách nastolit trvale udržitelný způsob života a tak zachránit to specifické a jedinečné, co lokalita nabízí.

Memento

Jak pomoci tak krásnému místu, jako je Národní přírodní rezervace Větrníky? Jak zabránit tomu, aby za pár let nebyly na celé rozloze místo drnové stepi jen keře a lokalita se nestala neprostupnou krajinou? Jak zaujmout širší veřejnost, aby ji dění na Větrníkách začalo více zajímat? Co udělat proto, aby se Větrníky staly místem plným života pro co nejvíce druhů rostlin i živočichů a zároveň byly atraktivní i po turistické stránce?

Tyto a mnohé další otázky se honily hlavou lidem z občanského sdružení Procyon. Cítili jsme vnitřní nutkání a povinnost navázat tam, kde předcházející generace skončila.

Hlavním cílem projektu, jak vyplývá ze zkráceného názvu **MEMENTO**, bylo upozornit a varovat. Upozornit odbornou i širší veřejnost na kritický stav Větrníků a varovat před dopady dlouhodobého odtržení lidí od přírody a prostřednictvím aktivit projektu hledat cestu, jak obnovit společné vazby přírody i lidí.

Větrníky by se měly stát hojně navštěvovaným místem, které bude zdrojem pozitivní energie i ponaučení.

K tomu by měla dopomoci nově vytvořená turistická informační místa, nově zpracované a vydané odborné materiály, včetně map a kontaktů na proškolené průvodce, schopné zajistit prohlídku rezervace s odborným výkladem, aniž by došlo k poškození lokality. Pobyt v blízkosti NPR by měla zpříjemnit nově zbudovaná ekoturistická odpočívka, nesoucí název Jarmilka, kterou bude možné využít nejen k odpočinku a úkrytu před nepříznivým počasím, ale také jako základnu pro budoucí průvodce a badatele.

Důležitým předpokladem úspěchu projektu byla také spolupráce s okolními obcemi Letonice, Kučerov a Podbřežice, které se po čas realizace projektu podílely na zajištění propagace a ochraně území společně s vytvořením podmínek pro vznik vhodných turistických nástupišť směr Větrníky.

Na pomoc při realizování projektu byli přizváni mnozí. Ti, co se doopravdy přidali, nelitovali. Při celodenních brigádách, společném nocování pod širým nebem, či večerních besedách, měli možnost zažít a vtisknout si do paměti osobité kouzlo Větrníků a Jarmilky.

Celý projekt připravoval a řídil projektový tým, který měl na starosti veškerou agendu a organizaci. Odborníci v oblasti přírodních věd pomohli při tvorbě prezentačních a publikačních materiálů, při školeních a zaškolování nových průvodců a ochránců. Správa CHKO a odborníci na výstavbu objektů z přírodních materiálů spolupracovali při výběru lokality a vzhledu odpočívku a byly s nimi konzultovány všechny kroky s projektem související. Brigádníci, ale i dobrovolníci z celé republiky i z řad místní mládeže, se postarali nejen o výstavbu Jarmilky, kdy se zároveň učili kamenickému a tesařskému řemeslu, ale také se podíleli na vyčištění a údržbu dalších částí svěřené lokality. Jakým způsobem bylo cílů dosaženo, se můžete podívat na následujících stránkách.

Budeme rádi, když se necháte inspirovat a přidáte se také k přátelům NPR Větrníky.

Náklady

Grantový příspěvek z Revolvingového fondu Ministerstva životního prostředí České republiky — 482.400 Kč
Podpora z rozpočtu obce Letonice — 53.600 Kč

Termín realizace — od 1. 3. 2013 až 20. 12. 2013

Partneri

Ministerstvo životního prostředí ČR — Revolvingový fond; Obec Letonice, Obec Kučerov; ObecPodbřežice; Energis 24, o.s.; Stavební firma Kohoutek; CHKO Pálava a Agentura ochrany přírody a krajiny ČR; Pospíšil & Švejnoha s.r.o.; Tremondi; Vodovody a kanalizace Vyškov, a.s.

Vize do budoucna

→ Větrníky jako hojně navštěvované místo, jako zdroj pozitivní energie i ponaučení.

→ Využívaná funkční turistická informační místa v partnerských obcích s kontakty na poskytovatele služeb a také na průvodce a strážce, kteří dokáží vzácnou lokalitu udržovat a chránit

→ Spokojení návštěvníci využívající ekoturistickou odpočívku Jarmilku

→ Aktivní zájem odborné veřejnosti, která zde bude trávit svůj čas badáním, cílem poučit se z přírody, jak lépe a hodnotněji žít a jak uchovat prostor pro cenné rostliny i živočichy

Jakým způsobem bylo cílů dosaženo se můžete podívat na následujících stránkách. Jakých cílů dosáhneme v budoucnu bude záležet i na vás. Pomáhejme si navzájem nejen na Větrníkách, nejen pro naši současnost, ale zejména pro naše děti a budoucí generace.

Memento – projekt, který když končí, mnohé začíná…

Když jsme se v našem letonickém sdružení Procyon v roce 2012 rokem zabývali myšlenkou, jak pomoci Větrníkům, rozhodli se pro formu projektu s výše uvedeným názvem. Málokdo věřil, že námi v této oblasti prvně zpracovávaná žádost na Revolvingový fond ministerstva životního prostředí ČR, uspěje mezi žádostmi ostatních žadatelů z celé ČR. Podařilo se a my si mohli ověřit naši připravenost na náročnou administraci a na vlastní realizaci na papíře předem naplánovaných aktivit.

Aktuální informace

WWW.PROCYONLETONICE.CZ

Svět rostlin

1 Kavyl sličný *Stipa pulcherrima* K. Koch (**o**)

VÝSKYT: Roste na suchých kamenitých stráních, na skalních stepích, na travnatých stepních svazích, na výslunných stanovištích s vazbou na bazické podloží. Kvete od května do června. **POPIS:** Vytrvalá hustě trsnatá statná tráva, až 1 m vysoká. Stébla jsou pod květenstvím lysá nebo slabě chlupatá, pochvy stébelných listů jsou hladké, jen na okraji brvitě. Čárkovité listy jsou až 1 m dlouhé, asi 3 mm široké, za vlhka ploché, za sucha podélně složené, s 10–11 žebry, na lícní straně mohou být přítomny kratičké chlupy, delší chlupy chybí. Klásky jsou jednokvěté, dlouze stopkaté. Plucha má osinu 20–30 cm dlouhou, s péřitou částí. Plodem je obilka dlouhá 20–25 mm, hřbetní řada chloupků je nejvýše o málo delší než řady sousední, bříšní dosahuje až k osině.

2 Válečka prápořitá *Brachypodium pinnatum* (L.) P. Beauv

VÝSKYT: Roste na prosluněných lesních lemech, v polostinných lesích, na křovinatých svazích. Vyhledává spíše humózní, často vápenité půdy. **POPIS:** Statná výběžkatá netrsnatá tráva až 1 m vysoká, vytvářející nejčastěji zapojené hustší porosty. Barvu má světle zelenou až žlutozelenou. Listy jsou tuhé, dlouhé a často chlupaté, nasedají bez oušek s malým dřipeným jazýčkem. Stébla mají jemně chlupatá kolínka. Květenství je vzpřímený lichoklas s 6–12 válcovitými klásky, krátce a drsně chlupatými. Klas je nejprve stažený, za květu se rozevírající. Kvete od června do července.

3 Kostřava walliská *Festuca valesiaca* Schleich. ex Gaudin

VÝSKYT: Roste na suchých travnatých svazích, často na mělkých kamenitých půdách, řídicji i na písčinách. Dává přednost vápencům a jiným minerálně bohatým substrátům, jen v nejteplejších a nejsušších oblastech roste i na spraši. **POPIS:** Vytrvalá sivozelená tráva, tvoří kompaktní „ježaté“ trsy složené z natěsnaných vnitropochevních výběžků; stébla jsou přímá, 20–50 cm vysoká, zejména pod květenstvím zpravidla nápadně drsná, na kolénkách nápadně sivě ojiněná. Přizemní listy jsou štětinovitě svinuté, na vnitřní straně s 3 žebry, na průřezu jsou oválné, ale zejména za sucha s typickým podélným žlábkem po stranách, který vzniká v místě přerušení sklerenchymatického prstence.

4 Koniklec velkokvětý *Pulsatilla grandis* Wenderoth (**so**)

VÝSKYT: Dobře známý symbol jara teplých oblastí Moravy. Roste na slunných a především vápencových stráních, na skalních i travnatých stepích, často v bohatých porostech, vzácněji i v křovinách a lesních světlínách, také ve vinohradech a sadech. **POPIS:** Vytrvalá bylina, 5–30 cm vysoká, chlupatá, lodyha je přímá, přizemní listy jsou 2–4krát peřenosečně až lichozpeřené, vyvinuté až po odkvětu, od země odstálé, úkrojky listů (30–80) 2,5–4 mm široké. Květy jsou vzpřímené, otevřené, široce nálevkovité, korunní lístky bledě fialové. Kvete od března do května, v některých letech se květy objevují ještě i v září. Plodem je nažka s chlupatým přívěskem.

5 Kosatec různobarvý *Iris variegata* L. (**so**)

VÝSKYT: Roste ve stepích, na výslunných stráních, v lemech a na světlínách teplomilných doubrav, na písčinách, v pásmu od nížin až do pahorkatin. **POPIS:** Vytrvalá bylina s nahoře chudě větvenou lodyhou, 20–40 cm vysokou, mečovitými a mírně srpovitě zakřivenými listy, dolními toulcovitými listeny bylinnými, květy žlutými, které mají vnější okvětní cípy fialové nebo červenohnědě žilkované. Kvete od května do června. Plodem je tobolka.

6 Třemdava bílá *Dictamnus albus* L. (**o**)

VÝSKYT: Roste ve světlých lesích a lesostepích teplejších oblastí, v pásmu od nížiny po pahorkatinu. **POPIS:** Vytrvalá,

poměrně statná, avšak pomalu rostoucí bylina, 40–100 cm vysoká, květy v koncových hroznech, souměrné, čtyři horní korunní lístky vzpřímené, dolní skloněný, růžové s tmavší žilnatinou, kvete od května do června. Plodem je tobolka.

7 Sasanka lesní *Anemone sylvestris* L. (**o**)

VÝSKYT: Roste na výslunných stráních i v lemech lesů a na lesních světlínách, převážně na vápenci, v pásmu od nížiny do podhůří. **POPIS:** Vytrvalá bylina, 20–45 cm vysoká, lodyha přímá, plstnatá, přizemní listy řapíkaté, dlanitě 5dílné. Květy 5četné, bílé, až 6 cm v průměru, kvete od května do června. Plodem je dlouze vlnatá nažka.

8 Hlaváček jarní *Adonis vernalis* L. (**o**)

VÝSKYT: Roste na výslunných stepních stráních, kamenitých svazích, při okrajích křovin, v teplomilných doubravách, v pásmu od nížiny až po pahorkatinu. **POPIS:** Vytrvalá bylina, 10–40 cm vysoká, listy jen lodyžní, peřené členěné, květy velké, až 8 cm v průměru, korunních lístků 10–20, zlatožluté. Kvete od dubna do května, plodem je nažka.

9 Pipla osmahlá *Nonea pulla* (L.) DC (hodnocena jako vzácnější druh)

VÝSKYT: Vyhledává suchá a slunná stanoviště, lesní lemy, pastviny a meze, častější je na vápenci. **POPIS:** Vytrvalá bylina se silným oddenkem, 30–50 cm vysoká, s přímou lodyhou a celokrajnými listy, přizemní řapíkaté rostou v růžici, jsou obkopinaté, lodyžní jsou přisedlé a poloobjímavé, podlouhle kopinaté, celá rostlina je porostlá štětinatými chlupy. Květy ve vijanech vyrůstají v úžlabí horních listů, jsou úzce nálevkovité, tmavě hnědě purpurové, vzácně také žluté nebo bílé. Kvete od května do srpna.

10 Prvosenka jarní *Primula veris* L.

VÝSKYT: Roste v dubohabřinách, šípákových doubravách, ve květnatých bučinách a suťových lesích, často i v jejich lemech. **POPIS:** Vytrvalá bylina, 4–20 cm vysoká, stvol přímý, chlupatý, listy v přizemní růžici, řapíkaté, vejčité až vejčité podlouhlé, měkké, podvinuté, svraskalé, vroubkované až celokrajné. Květy v jednostranném okolíku, vonné, kalich zvonkovitý, bledožlutý nebo bledozelený, od korunní trubky odstálý, koruna žlutá, lem miskovitý, kvete od dubna do května. Plodem je tobolka, která je kratší než kalich.

Svět hmyzu

1 Roháč obecný *Lucanus cervus*

Je to jeden z největších brouků u nás, obývá teplá stanoviště do 600 m. n. m. , kde rostou listnaté stromy s odumírajícím dřevem. Nejraději má staré, rozvolněné porosty dubů, buků, jilmů, vrb, či ovocných stromů. Samečka poznáme od samičky podle velkých kusadel, kterými se samečci utkávají, jako novodobí rytíři o přízeň samiček, ale i o výtoky mizy na starých stromech, kterou olizují. Samičky tráví většinu života ve ztrouchnivělém dřevě pařezů či kořenů, kde kladou vajíčka, která se vyvíjí právě na rozhraní odumřelého dřeva a půdy. Vývoj larvy trvá 3–8 let v závislosti na teplotě, dospělci žijí jen jedno léto. Umí neobratně a hlasitě létat, ale provádějí to spíše vyjimečně, protože pro obratné ptáky jsou jednoduchým cílem. Je chráněn, nejen pro svou vlastní ohroženost, ale výskyt roháčů nám signalizuje stanoviště, kde se vsktuje i jiný, skrytě žijící vzácný dřevní hmyz. Na Větrníkách jsou především v jihovýchodní části.

2 Kudlanka nábožná *Mantis religiosa*

Podle názvu a vzhledu může evokovat zbožné zvírátko, ale kudlanky jsou predátoři každým coulem. Na druhou stranu samičkám je trochu křivděno, protože pověstně, kruté požírání samečků při páření je spíše výjimkou než pravidlem. Mohou být zelené i hnědé v závislosti na okolním prostředí. Mají rády teplé stepní lokality. Samička klade až 300 vajíček pospolu do obalů zvaných ootěky. Samičky se dokáží rozmnožovat parthenogeneticky, to znamená, že ke kladení vajček nepotřebují samečka. Bývaly vzácné a jsou chráněné, ale v posledních letech se rychle rozšiřují na sever a stávají se běžnou součástí luk. Někteří vědci říkají, že je to rozvojem železniční dopravy, jiní že je to oteplením klimatu. Tady na Větrníkách ale žijí odjakživa.

3 Otakárek ovocný *Iphiclides podalirius*

Je podobný svému známějšímu, častějšímu a taktéž chráněnému příbuznému Otakárku fenyklovému, který může bý na Větrníkách také k vidění. Poznáme je jednoduše, podle „tygrovaného“ vzoru na křídlech. Otakárci připomínají tropické motýly a ne náhodou, otakárkovití jsou čeled nejhojněji zastoupená právě tam. Housenky Otakárků ovocných se živí na hlozích, trnkách, švestkách a jiných peckovicích, dospělci sají nektar. Zimu přežívá kukla. Nejraději mají mozaiku stepi a ovocných keřků na osluněné stráni.

4 Stepník rudý / Stepík moravský *Eresus kollari/Eresus moravicus*

Samečci těchto pavouků jsou rudými klenoty Větrníků, ale není snadné na ně narazit. Většinu života žijí v norách pod zemí. V okolí otvoru nory mají vlákna, která je upozorní na průchod možné kořisti. Bezpečí nory opouštějí jen nádherně rudě zbarvení samečci, když se vydávají na námluvy. Samičky jsou větší a nevýrazné. K odlišení druhů stepníka rudého a stepníka moravského došlo teprve roce 2008, zatím tedy nevíme, který z těchto cráněných druhů žije na Větrníkách. Je jeden z mála našich pavouků, který dokáže prokousnout lidskou kůži, ale nemusíme se ho bát protože je vzácný a velmi plachý.

5 Majka fialová *Meloe violaceus*

Majky — obtlouští, leskle fialoví, netypičtí brouci jsou k vidění již od časného jara, těsně po opadnutí posledních zbytků sněhu. Mají komplikovaný vývoj. Larvičky, zvané triungulini, cizopasí v hnízdech včel samotárek. Zároveň potřebují teplou travní lokalitu, kde se bezstarostně pasou, jako nějaké krávy hmyzí říše, na nejmladší trávě. Majek se není radno dotýkat, nejen protože jsou chráněné, ale v podráždění roní žlutou tekutinu obsahující silný jed

cantharidin, nechvalně známý travičům již ve středověku. Na Větrníkách jsou tyto fialové klenoty spolu s podobnou majkou obecnou celkem hojné a při procházce na přelomu března a dubna je dobrý pozorovatel jistě zahléde i mimo samotnou step.

6 Kozlíček písečný *Dorcadion pedestre*

Kozlíček je brouk patřící do čeledi tesaříkovitých, brouků vyhledávajících dřevo. Tento kozlíček je však mezi nimi čestná výjimka, protože žije skrytě v zemi. Ale ne v ledajaké, vyhledává stepní lokality s obnaženou půdou. Nepatří sice mezi chráněné druhy, ale není hojný a napovídá nám o stáří stepi, protože se pomalu šíří

